
Transformerende riglyne vir die kerk uit Lukas 14: Mense is belangriker as reëls en grense

Piet van Staden

Departement Grieks en Latyn
Randse Afrikaanse Universiteit

Abstract

Transformative guidelines for the church from Luke 14: People are more important than rules and boundaries

*It has been shown by scholars that Mediterranean culture of the first century exhibits certain distinctive characteristics in personality type and in concomitant social behaviour. Generally speaking, Mediterranean people can be described as of the interdependent personality type as opposed to the independent type of the modern Western world. The New Testament as a collection of documents reflects the values that prevailed at the time of writing. More importantly, each of these documents reflects an interpretive evaluation of past events for contemporary society, and at the same time intrinsically contains a vision for the future. In this article I wish to explore the implications of the Gospel of Luke's transformational guidelines for the church leaders of his day. His vision for the future of the church, I believe, can be presented in the form of the conviction: **People are more important than rules and boundaries.***

1. INLEIDING

In die laaste kwart van die eerste eeu n C leef daar in die Mediterreense wêreld 'n persoon wat 'n vlietende insig ontvang in die Groot Geheimenis en die Allervraag: *Waaroor gaan alles?* Hierdie insig transformeer sy verstaan van die dimensie van die metafisiese en daarmee saam sy siening van die wêreld waarin hy leef. Wat hy ontdek het, wil hy deel! Hy skryf — versigtig en noukeurig (Lk 1:1-4)¹ — sy interpretasie neer van historiese gebeurtenisse wat kousaal gelei het tot sy insig. Rondom die karakters en hulle interaksie in die verlede weef hy 'n verhaal. Binne die grense van wat moontlik is, binne die bekende en begrensde strukture en ruimtes van sy leefwêreld poog hy om met taal en beeld iets vas te vang van dit wat hy met gees en gemoed ervaar het — iets van die transendente; iets van God. Hy skryf daaroor in die genre van die evangelie, en hy skryf aan en oor die verwysingsgroep waarbinne sy evangelie normatief moet funksioneer, naamlik die kerk. Hy is die outeur wat ons ken as Lukas. Sy

visie vir die kerk aan die einde van die eerste eeu is relevant ook vir die kerk aan die einde van die 20e eeu: 'n kerk wat in die eerste plek gerig is op mense, nie op reëls en grense nie.

2. DOEL

Die oogmerk met hierdie bydrae is tweeledig:

- * Eerstens: om iets weer te gee van die opwindende en myns insiens eksistensieel relevante resultate wat verkry kan word deur die toepassing van sosiaal-wetenskaplike insigte in die interpretasie van die Nuwe Testament.
- * Tweedens: om die moontlike implikasies van die bevinding van die studie aan te dui, beide vir die vroeë kerk en vir die kerk op die vooraand van die 21e eeu.

Die struktuur van die studie behels 'n kort uiteensetting van die sosiaal-wetenskaplike teorie en die konsepsuele model waarmee die teks ondersoek gaan word, te wete *rolle-teorie* as 'n onderafdeling van interaksionisme. Daarna volg die analise van die teks self — naamlik Lukas 14:1-24 — deur die toepassing van die model, en 'n interpretasie van die resultate wat verkry word. By die gevolgtrekking aan die einde sal ek poog om die toekomsvisie wat intrinsiek in Lukas 14 opgesluit lê, van toepassing te maak op die kerk in die moderne wêreld.

3. MODELLE EN INSTRUMENTE

Verskillende modelle is in die sosiologie ontwikkel aan die hand waarvan die funksionering van samelewings verklaar en geïnterpreteer word. Die modelle word onderskei in twee kategorieë, te wete makro-sosiologiese en mikro-sosiologiese modelle.

3.1 Makro-sosiologiese modelle

Makro-sosiologiese modelle kyk oorhoofs na die samelewing en bied 'n verklaring vir die wyse waarop die samelewing as geheel funksioneer en voortbestaan. Die studieveld vir hierdie modelle is makro-sosiale strukture en prosesse soos byvoorbeeld klas, staat, familie, godsdiens, ekonomie, evolusie en die aard van die sosiale gemeenskap. Die twee makro-sosiologiese modelle waarvolgens die funksionering van die samelewing verklaar word, is die volgende:

3.1.1 Funksionalisme

Funksionalisme of struktureel-funksionalisme is 'n sistemiese benadering. Dit beskou die samelewing as 'n organisme wat in ewewig is en daarna streef om in ewewig te bly (vgl Cohen 1968:34; Brown 1979:17; Turner 1982:19-25; Pilch 1988:31; Strauss 1988:165-176). Die organiese analogie behels dat die drie hoofprosesse in die bestaan van 'n lewende organisme — naamlik *groei*, *struktuur* en *ekwilibrium* — gebruik word om te verduidelik hoe samelewings werk (vgl Van Staden 1991:115-117). Funksionalisme is dus gebaseer op die teoretiese aanname dat die normale en gewenste toestand van 'n groep of samelewing is om in ewewig of ekwilibrium te wees. Elke afsonderlike deel van hierdie organisme is funksioneel tot die handhawing van die ewewig. Afwykende en bedreigende gedrag word met spesiale maatreëls beheer sodat die ewewig so gou moontlik herstel kan word.

3.1.2 Konflikteorie

Konflikteorie se beskouing van die samelewing is feitlik teenoorgesteld aan dié van funksionalisme. Dahrendorf se kritiek teen die funksionalisme was dat dit 'n utopiese siening van samelewings handhaaf, en nie daarin slaag om die frekwensie en intensiteit van konflik in sekere samelewings te verklaar nie (vgl Turner 1982:139). Die uitgangspunt by konflikteorie is dat samelewings opgebou is uit verskillende groepe wat elk vanuit eiebelang kompeteer om veral die skaars 'goedere' in die betrokke samelewing wat ongelyk verdeel is (vgl Lenski 1966:43-93; Malina 1988:9). Hierdie 'goedere' kan konkreet verstaan word, byvoorbeeld grondgebied, rykdom, ensovoorts, of dit kan abstrak verstaan word, byvoorbeeld mag, eer, status, ensovoorts. Die konflikmodel veronderstel dus dat alle komponente van sosiale organisasie (mense en groepe in 'n samelewing) in 'n voortdurende proses van verandering is, tensy daar kragte inwerk wat die verandering verhoed (vgl Malina 1981:20)².

2. Mikro-sosiologiese modelle

Mikro-sosiologiese modelle beskryf en interpreteer die funksionering van die samelewing op *persoonlike* en *interpersoonlike* vlak soos dit na vore kom in die interaksie tussen individue. In hierdie benadering word daar gekyk na die manier waarop die samelewing vormend inwerk op individue, en omgekeerd, hoe individue 'n samelewing skep, onderhou en verander. Die belangstelling is hier nie meer makro-sosiale strukture en prosesse nie, maar wel die prosesse van *sosiale interaksie*. Hiermee word bedoel die wedersydse beïnvloeding van die gedrag van individue en groepe, gewoonlik deur middel van die kommunikasiehandeling (vgl Becker 1964:657). Onder die samelewingsterm *interaksionisme* word twee benaderings onderskei: simboliese interaksionisme en rolleteorie³.

3.2.1 Simboliese interaksionisme

Simboliese interaksionisme is gebaseer op die insig dat menslike interaksie in 'n groot mate simbolies van aard is. Die teorie beklemtoon die patrone van interafhanklikheid in mikrosisteme op die persoonlike vlak. Interafhanklikheid word gesien as die resultaat van gedeelde of gemeenskaplike simbole waardeur individue in hulle interaksie as 't ware onderhandel sodat 'n interaksiestruktuur ontstaan en gehandhaaf kan word (vgl Steyn 1984:6). Dit beteken dat mense simbole gebruik om met mekaar te kommunikeer. Hierdie tipe kommunikasie bestaan nie net uit taal nie, maar ook uit gesigsuitdrukking, stemtoon, liggaamshouding en ander simboliese handelinge wat gemeenskaplik van betekenis is en gemeenskaplik verstaan word. In menslike kommunikasie is *roloorname* die basiese meganisme waarvolgens interaksie plaasvind⁴. Die prosesse van *roloorname*, *verbeeldingryke inoefening* en *self-beoordeling* is simboliese prosesse waardeur individue in staat is om by mekaar aan te pas sodat kommunikasie en interaksie moontlik word (vgl Turner 1982:320).

3.2.2 Rolleteorie

Rolleteorie is hoofsaaklik gebaseer op die insigte van drie persone: Robert Park, met sy uitspraak dat alle mense oral en altyd bewustelik besig is om 'n rol te vertolk en dat mense hulleself en ander in daardie rolle ken; Jacob Moreno, wat die gebruik van rolspel in psigoterapie en rol-opleiding geïnisieer het; en Ralph Linton, wat die begrippe rol, status en individu van mekaar onderskei het. Linton glo dat rolle bestaan uit gedragsvoorskrifte of norme wat 'n direkte verband het met sosiale status (vgl Turner 1968:552). Status bestaan uit regte en pligte, en rol is die dinamiese aspek van status. Om regte en pligte uit te oefen, beteken dus om 'n rol te vertolk.

Deur middel van die dramaturgiese metafoor word die funksionering van die sosiale werklikheid geïnterpreteer. Die model gebruik die kategorieë van *verhoog*, *rolspelers* en *draaiboek* om bepaalde aannames uit te druk (vgl Van Staden 1991:136). Die kategorie *verhoog* verbeeld implisiete aannames oor die aard van sosiale organisasies; die kategorie *rolspelers* bevat implisiete aannames oor die aard van die individue as 'n akteur in die gemeenskap; die konsep van *draaiboek* druk implisiete aannames uit oor die verhouding van individue tot sosiale organisasiepatrone. In ooreenstemming met die analogie met 'n drama kan drie klasse van verwagtings gebruik word om rolleteorie se beskouing van die samelewing te verduidelik:

* Verwagtinge met betrekking tot die *draaiboek* verwys na die norme in die sosiale werklikheid wat individuele gedrag voorskryf wat verband hou met 'n bepaalde posisie of status (vgl Turner 1968:555).

- * Verwagtinge met betrekking tot ander *akteurs* verwys na interaksie wat plaasvind deur die proses van roloorname. Volgens Turner (1982:346) funksioneer hierdie tipe verwagtings baie sterk in die vorming van menslike gedrag.
- * Verwagtinge met betrekking tot die *gehoor* verwys na 'n gehoor bestaande uit individue wat elkeen 'n posisie beklee. Dit kan soms 'n enkelpersoon-gehoor wees, soms 'n kleingroep-gehoor, soms 'n groot gehoor. Dit kan selfs 'n simboliese gehoor wees, byvoorbeeld die vermoedelike samestelling van 'n lesersgehoor. So 'n werklike of voorgestelde gehoor verteenwoordig 'n verwysingsraamwerk of verwysingsgroep wat die gedrag van verskillende aktore in hulle onderskeie statusse omskryf (vgl Turner 1982:346-347).

Eksponeer van die rolle teorie beskou dus die sosiale werklikheid as 'n netwerk van interafhanklike statusse waarbinne individue rolle vertolk. Aan elke sosiale posisie of status is daar sekere verwagtings gekoppel ten opsigte van die gedrag van enige persoon wat daardie posisie beklee. Sosiale organisasie of -struktuur is saamgestel uit verskillende netwerke van status/sosiale posisie, tesame met die verwagtinge wat aan daardie status gekoppel is. Beide status en rol — as die dinamiese aspek van status — is nie 'n kwaliteit van individue nie, maar elemente van sosiale sisteme. Die raakpunt of nexus tussen die gemeenskap en die individu word uitgedruk in die konsep van rol waarmee die regte en pligte wat aan die status verbode is, in spel gebring word (vgl Van Staden 1991:137; 1996:12). Die individu wat 'n bepaalde status of sosiale posisie beklee, byvoorbeeld die posisie van regter of dokter of predikant of professor, speel dus die rol wat met daardie status geassosieer word in ooreenstemming met die verwagtings of norme wat daaraan gekoppel is. Hierdie norme is die gedragsreëls wat voorgeskryf is vir daardie posisie, en geld vir enigeen wat die posisie beklee. Die norme is strukturele verwagtings wat mettertyd stol om sosiale instellings (bv maaltye) of institusies — soos die juridiese of die religieuse — te vorm waardeur die samelewing gereguleer word (vgl Berger & Luckmann 1967:53-58; Funk 1981:24; Van Staden 1988:342-344)⁵. Op hierdie manier word dit moontlik om individuele rolvertolking te meet teenoor die strukturele verwagtings wat aan die betrokke rol gekoppel is.

Daar moet onderskei word tussen rolattribute en roluitvoering as aspekte van rolverwagting (Funk 1981:24). *Rolattribute* verwys na die sosiaal voorgeskrewe statussimbole wat met 'n bepaalde rol geassosieer word (bv kleredrag, ereplekke aan tafel, die tipe maaltyd). *Roluitvoering* verwys na die sosiaal voorgeskrewe gedrag in soortgelyke situasies wat dikwels voorkom (bv gasheer en gaste teenoor mekaar, oftewel tafeletiket). In hierdie verband word daar 'n onderskeid getref tussen die regte en pligte van toepassing op die rollepaar in 'n diadiese verhouding. Diadiese verhoudings

kom voor waar rolpare ter sprake is, byvoorbeeld dié van baas/slaaf, koning/onderdaan en gasheer/gas. Malina (1981:80) onderskei twee tipes diadiese kontrakte:

- * die *kollegiale diadiese* kontrak wat gesluit word tussen persone van gelyke status. Dit bestaan uit horisontale diadiese verhoudings wat die uitruil van geskenke of gunste van gelyke waarde insluit. Hierdie tipe kontrak produseer 'n simmetriese verhouding.
- * die *patron-client* diadiese kontrak wat gesluit word tussen persone van ongelyke status. Dit bestaan uit vertikale diadiese verhoudings wat asimmetries is en word deur Carney (1975:171) soos volg beskryf:

The basic idea is that a man of position and power uses his influence to advance or protect inferiors. The latter then become his clients. Clients owe their patron, their benefactor, fealty, and must themselves in turn provide resources or services upon his demand The client of a power wielder thus becomes a powerful man and himself in turn attracts clients ... So arise the distinctive pyramids of power — patron, then first order clients, then second and third order clients and so on — associated with a patronage society.

In sulke verhoudings maak die regte van een party die pligte van die ander uit ('n gasheer het bv die reg om te verwag dat die genooide gaste die ete bywoon, en die gaste wat die uitnodiging aanvaar het, is verplig om teenwoordig te wees).

Rolverwagtings kan gewaardeer word in terme van hulle verpligtingskarakter. Daar is basies twee kriteria om die verpligtingskarakter van rolle mee te meet. Die eerste is die gewig van die *sanksie* (beide positief en negatief) waarmee die gemeenskap konformering met of afwyking van die norm begroet. Positiewe sanksie kan inhou dat gedrag wat ooreenstem met die norm, beloon word. So 'n beloning kan wees in die vorm van sosiale prestige (Lk 14:10 — dan sal daar vir jou eer wees by almal wat saam met jou aansit), of ook in die bereiking van 'n status waaraan hoë sosiale prestige gekoppel is. Negatiewe sanksie het die doel om gedrag wat van die norm afwyk, te straf. Dit het die teenoorgestelde gevolg van positiewe sanksie, naamlik verlies aan sosiale prestige (Lk 14:9 — dan sal jy met skaamte die laaste plek inneem) of verlies aan status. Sanksies word toegepas na gelang van eksterne, waarneembare gedrag (vgl Funk 1981:26).

Die tweede kriterium om die verpligtingskarakter van rolverwagtings mee te meet, is die gewigtigheid waarmee sulke verwagtings *gelegitimeer* word. Funk (1981:26) onderskei tussen empiriese en meta-empiriese legitimasie.

Empiriese legitimasië verwys na suiwer sosiale gedragsnorme wat uitgedaag, bevraagteken en aangepas kan word, of wat hulle oortuigingskrag heeltemal kan verloor. Meta-empiriese legitimasië aan die ander kant is 'n beroep op die wil van God in die voorskryf van bepaalde gedrag. Die gedragsnorm word voorgedra as iets wat ooreenkomstig die wil van God is (vgl Lk 14:11,14), en geen bevraagtekening daarvan of kritiek daarop is toelaatbaar nie. Terwyl sanksies net toegepas word na aanleiding van uiterlike gedrag, is legitimering ook van toepassing op die innerlike houding teenoor die sosiale norm.

3.3 'n Paslike model

3.3.1 Literêre analise en sosiaal-wetenskaplike kategorieë: Versoenable benaderings?

Die objek wat bestudeer word, is 'n literêre teks. Meer presies — 'n narratief. As sodanig moet die model waarmee gewerk word, die literêre karakter en die literêre tipe wat voorhande is, verdiskonteer. Tegelyk egter, is die ander uitgangspunt van hierdie studie dat sosiaal-wetenskaplike teorieë vrugbaar gebruik kan word in die interpretatiewe proses. Hoe kan die twee dissiplines (literêre- en sosiaal-wetenskaplike teorieë) met mekaar geïntegreer word in een model?

Elliott definieer die strategiese of pragmatiese dimensie van literêre tekste. Die strategie van 'n teks is die bewustelike ontwerp van 'n dokument, bereken om 'n spesifieke sosiale effek te hê op sy hoorders of lesers (vgl Elliott 1981:11). Dit word ook genoem die pragmatiese dimensie van tekste waardeur die teks funksioneer as 'n effektiewe medium van sosiale interaksie (vgl Elliott 1987:2). In 'n narratiewe teks word hierdie pragmatiese dimensie bereik deur die skep van 'n alternatiewe tekswêreld waarbinne karakters met mekaar in interaksie is, handelend en verbaal.

Die sosiale wetenskappe bestudeer op hulle beurt juis die interaksie wat in 'n samelewing plaasvind. Daarvoor bedien hulle hulle onder andere van die rolle teorie, wat interaksie ontleed as 'n spel tussen statusse of sosiale posisies wat dinamies voltrek word deur individue in rolle. Die individuele rolvertolking word telkens gemeet aan die sosiale verwagtinge wat aan elke status gekoppel is.

Die verbinding tussen die literêre- en die sosiaal-wetenskaplike ondersoek is op die makrovlak geleë in die ooreenkoms tussen die literêre konsep van narratief as 'n storie-wêreld enersyds, en as 'n voorgestelde sosiale werklikheid of sisteem andersyds. Op die mikrovlak kan die verband gevind word in die korrespondering van die karakters as analitiese kategorieë in narratiewe eksegese, met die konsepte van status, rol en verwagtings as analitiese kategorieë in die sosiale wetenskappe (vgl Van Staden 1991: 188). Op hierdie wyse is narratiewe eksegese en sosiaal-wetenskaplike analise versoenable met mekaar en word dit geïntegreer in 'n analitiese model.

3.3.2 Teksaftakening

In Lukas 14:1-24 is daar verskeie metaforiese narratiewe episodes vervat waarin status en rolle voorkom, sosiale norme onderliggend of openlik ter sprake kom, en sanksies en legitimering van gedrag duidelike leidrade bied vir die interpretasie van die onderhawige gedeeltes. Verder is dit duidelik dat daar 'n antagonisme aanwesig is tussen die hoofkarakters, Jesus en die Fariseërs (vgl Saldarini 1988:179-180; Van Staden 1991:5-8; Kingsbury 1992:1500). Die tema in die hoofstuk het deurgaans verband met maaltye. Dit is 'n besondere tema wat handel oor 'n uiters komplekse sosiale instelling (vgl Douglas 1974:249; Karris 1985:49-52; Neyrey 1988:76; 1991:361). Douglas (1974:260) beskryf die belangrikheid van maaltye soos volg:

[T]he meaning of a meal is found in a system of repeated analogies. Each meal carries something of the meaning of the other meals; each meal is a structured social event which structures others in its own image.

Hierbenewens dui sosiale antropoloë aan dat die oppevolging van maaltye, die spyskaart en die stappe in die voorbereiding daarvan, vernuwung en verandering weerstaan. Maaltye kan beskou word as een van die mees konserwatiewe aspekte van enige gemeenskap (Corley 1993:xvi). So verkry maaltye die status van instellings in die samelewing, en word hulle waardevol vir sosiaal-wetenskaplike analise. Elliott suggereer dat daar 'n noue verband is tussen maaltye en verhoudings binne die huis. Maaltye, net soos verhoudings, funksioneer volgens hom op drie maniere:

They (meals) represent (1) physical means for sustenance and survival, (2) channels and codes of sociality, and (3) symbols of life shaped by the principles and values of the Kingdom of God.

(Elliott 1989:9)

Smith (1987:614) beskou die motief van tafelgemeenskap as 'n geliefde literêre tegniek van Lukas. Dit lyk ook korrek, want juis by die maaltye kom die opponerende ideologiese perspektiewe van Jesus en die Fariseërs duidelik na vore.

In die lig van bogenoemde oorwegings word Lukas 14:7-11; 12-14; en 15-24 ontleed in terme van die korrelasie tussen rol en die uitvoering daarvan. Daar word ook gekyk na die assessering van die handeling (positief of negatief), en die legitimering van die handeling (empiries of meta-empiries; vgl Van Staden 1991:196).

4. Analise

Verskeie verwysings na rolle kom voor in die metaforiese narratiewe episodes in Lukas 14:1-24⁶. Die aanname is dat Lukas die algemene strukturele verwagtings met betrekking tot hoë status herdefinieer om bereidheid tot diens aan ander in te sluit — dit wil sê, om 'n rol te aanvaar wat geassosieer is met lae status. Dit hou verband met Lukas se voorstelling van God aan die hand van die kernwaarde *medelye* (*οἰκτιρῶν*), teenoor die kernwaarde van die Fariseërs naamlik *heiligheid* (*ἅγιος* — LXX Lev 19:2) soos dit na vore kom in *volmaaktheid* (*τέλειος* — Mt 5:48). Neyrey (1988:80) merk in hierdie verband op:

Christians and Pharisees ... would both claim to be faithful to Israel's God; they both appeal to the Scriptures for validation of their viewpoint; they both proclaim concern for holiness, forgiveness of sin, etc. But they are construing their systems on different core values, which imply different structures, and which prompt different strategies.

Die analise van Lukas 14:7-24 aan die hand van 'n rolmodel wil gegewens inwin aan die hand waarvan bogenoemde aanname bevestig of as foutief aangedui kan word. Die volgende aspekte word by die analise in ag geneem:

- * Die verskillende verwysings na rolle in die metaforiese narratiewe. Genoemde narratiewe word hanteer as verteenwoordigend van interaksie-situasies.
- * Die status waarna elke rol verwys.
- * Die beoordeling van rolgedrag. Dit is 'n ondersoek na die manier waarop die aksie gesanksioneer word (positief/negatief) en/of gelegitimeer word (empiries of meta-empiries).
- * Laastens word die resultate van die analise geassesseer in terme van die model om te bepaal of die hipotese oor die herdefinisie van status en rol bevestig of ontken is.

4.1 Rolsamestelling

Onder hierdie kategorie ressorteer alle verwysings na persone in die narratiewe episode. 'n Lys van verwysings toon die volgende:

<u>Lk 14:7-11</u>	<u>Lk 14:12-14</u>	<u>Lk 14:15-24</u>
τινος (iemand) (v.8)	συ (ποιης) (v. 12,13)	ἄνθρωπος τις ('n man) (v. 16)
ὁ κεκληκώς (gasheer) v. 10	ὁ κεκληκώς (gasheer) v. 12	κύριος/ οἰκοδεσπότης (v. 21)
ἐντιμότερος (belangriker gas) (v.8)	φίλους (vriende) ἀδελφούς (broers) συγγενεῖς (familie) γείτονας πλουσίους (ryk bure) (v. 12)	πολλοὺς (baie) (v. 16) κεκλημένους (genooide gaste) (v. 17) πάντες (al die oorspronklike gaste) (v. 18) τῶν ἀνδρῶν ἐκεινῶν τῶν κεκλημένῶν (diegene wat eerste uitgenooi is) (v. 24) ὁ πρῶτος (die eerste [van die genooide gaste]) (v. 18) ἕτερος ('n ander [van die genooïdes]) (v. 18) ἕτερος (nog 'n ander [van die oorspronklike gaste]) (v. 20)
φίλε (vriend) (v.10)	πτωχοὺς (die armes) ἀναπίρους (kreupeles) χωλοὺς (lammes) τυφλοὺς (blindes) (v. 13)	τοὺς πτωχοὺς (die armes) ἀναπίρους (kreupeles) τυφλοὺς (blindes) χωλοὺς (lammes) (v. 21)
συνανακειμένους (ander gaste = gehoor) (v. 10)	_____	_____
_____	ὁ δίκαιος (die regverdige) (v. 14)	_____
_____	_____	ὁ δοῦλος (dienskneg) (v. 17,21,22,23)
πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν (hy wat homself verhoog) (v. 11)	_____	_____
ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν (hy wat homself verneder) (v. 11)	_____	_____

Sommige van bogenoemde verwysings kan saam gegropeer word as dieselfde tipe deurdat hulle na dieselfde sosiale posisie of status verwys, sodat ons in werklikheid slegs enkele rolle onderskei.

Eerstens is daar melding van 'n *gasheer*. In terme van rolle teorie is 'n gasheer een deelnemer aan 'n diadiese verhouding⁷, wat impliseer dat die rol alleen in perspektief gesien kan word wanneer dit gedefinieer word deur die teenparty, naamlik die rol van die gas, binne 'n interaksiesituasie soos 'n maaltyd waarby beide gasheer en gaste teenwoordig moet wees.

In die teksgedeelte is daar verskeie terme wat verwys na die rol van die *gas(te)*. In al drie narratiewe episodes word die gaste basies in twee groepe verdeel: meer en minder belangrike gaste; die wat in staat is om vir die uitnodiging te vergoed deur op hulle beurt weer uit te nooi teenoor ander wat nie kan vergoed nie; die wat eerste uitgenooi is en die wat later in hulle plek genooi is.

In die mees uitgebreide van die narratiewe eenhede (Lk 14:15-24) kan die rol van die *dienskneg* onderskei word. Dit is deel van 'n tweede diadiese verhouding, naamlik die tussen baas en slaaf/dienskneg/huisbestuurder (*κύριος-δούλος* of *οικοδοσπότης-δούλος*).

Die laaste rol wat onderskei kan word, is die van die *gehoor*. Daar is implisiete getuienis in die narratiewe episodes van 'n eenpersoon-gehoor benewens enige ander, naamlik God. Hy word geïmpliseer in die passiewe stelwyse elke keer wanneer 'n omkeer van rol of status vermeld word.

Daar kan dus vier basiese rolle geïdentifiseer word in die teksgedeelte, te wete die van gasheer, gas, slaaf/dienskneg en gehoor.

4.2 Statusklassifikasie

Die vier rolle wat hierbo onderskei is, kan soos volg geklassifiseer word in terme van hoë of lae status:

<i>Hoë status</i>	<i>Lae status</i>
Die gasheer	Die dienskneg (van die gasheer)
Gaste wat kwalifiseer vir 'n uitnodiging op grond van hulle status (vriende, broers, familie, ryk bure)	Gaste wat nie kwalifiseer vir 'n uitnodiging nie, omdat hulle status te laag is (armes, kreupels, lammes, blindes)

4.3 Rolattribute

Die gasheerrol word gekenmerk deur die tipe maaltyd wat die gasheer aanbied (gewoon of spesiaal, groot of klein, ens); deur die feit dat die gasheer die gastelys bepaal; deur sy kontrole oor die sitplekreëlings, dit wil sê aan wie hy die ereplekke toeken; en deur die feit dat hy die eienaar is van 'n slaaf wat sy opdragte oor die maaltyd uitvoer.

Die gaste-rol word in drie dele onderskei: die eerste groep word voorgestel as vanselfsprekende gaste vir die maaltyd, en daardeur word hulle (hoë) status aangedui. Hulle is ook in staat om die gasheer te vergoed deur hom terug te nooi. Die tweede groep is duidelik nie vanselfsprekende gaste nie, want hulle is die armes en blindes en lammes en kreupels en is nie in staat om die gasheer te vergoed nie. Die derde groep is selfs nog minder aanvaarbaar — die wat in die strate en lane leef (Lk 14:23).

Die diensknegrol is verbind aan die gasheerrol en daardeur gedefinieer. Hy voer presies die opdragte van die gasheer uit.

Die rol van die gehoor is om te reageer op die aksies wat die ander rolle neem, en deur die reaksie goed- of afkeuring van die aksie aan te dui (Lk 14:9,10). Daar word pertinent gesê dat die gehoor tot die hoëstatusgroep behoort (Lk 14:10).

Die geïmpliseerde eenpersoongehoor is God, wat kan en sal reageer op die gedrag van die gasheer en die gaste.

4.4 Strukturele verwagtings

Status, rol, sanksie en legitimasie is kategorieë wat aandui watter waardes geld in 'n sosiale sisteem. Die volgende opsomming kan gegee word van die verwagtings ten opsigte van elke rol in die vertellings:

<u>Rolle</u>	<u>Lk 14:8-11</u>	<u>Lk 14:12-14</u>	<u>Lk 14:16-23</u>
Gasheer	bepaal wie waar sit	bepaal die gastelys	stuur sy dienskneg om die gaste uit te nooi
Gaste (groep 1)	kies die nederige plekke	kan die gasheer vergoed	kom na die banket
Gaste (groep 2)		kan nie die gasheer vergoed nie	kom na die banket
Gaste (groep 3)			kom na die banket
Dienskneg			bedien die uitnodigings aan die gaste, en bring hulle na die banket
Gehoor	Ken aansien en eer toe, of weerhou dit		

4.5 Sintese van data

Wat veral van belang is in hierdie analise, is die funksionering van sanksies en legitimering. *Sanksies* word toegepas na gelang van die ooreenstemming met of die afwyking van die norme wat voorgeskryf is vir 'n bepaalde rol (d i rolverwagtings of gedragsreëls). Sanksies kan positief wees wanneer daar ooreenstemming met die rolverwagting is of negatief wanneer daar afwyking is van die norme. Sodoende word sanksies geassosieer met vermeerdering of vermindering van sosiale prestigie.

Die verpligtingskarakter van rolverwagtings (norme) hou verband met die tipe legitimasie waarmee die norme ondersteun word. Ons het reeds verwys na empiriese legitimasie wat betrekking het op algemeen aanvaarde norme van gedrag — dit wil sê sosiale norme. Meta-empiriese legitimasie verwys na die feit dat metafisiese argumente gebruik word om gedrag te bevorder — dit wil sê dat 'n beroep gedoen word op die wil van God om 'n besondere sterk aansporing te gee vir 'n spesifieke handeling of vir 'n bepaalde gedragswyse.

4.5.1 Lukas 14:8-11

Dit blyk in hierdie gedeelte dat gedrag wat 'n houding van selftevredenheid, selfgeregtigheid, en 'n opsigtelike strewe na sosiale eer en status openbaar, met 'n negatiewe sanksie aangedui word as totaal onaanvaarbaar. By geleentheid van 'n maaltyd, waar die struktuur van die instelling 'n hiërargiese differensiasie vertoon, is dit verstandig vir gaste om die nederigste plek aan tafel in te neem, eerder as die vernaamste. Die persoon wat sy eie posisie en status oorwaardeer, sal in die openbaar beskaam word deur verwys te word na 'n laer statusgroep. Jesus verbied gedrag soos deur die gaste geopenbaar (Lk 14:8). Sulke gedrag word dus aangedui as afwykend van die aanvaarde sosiale norme van toepassing op die rol van 'n gas. Maar daar is selfs meer op die spel. Nie alleen is sulke gedrag sosiaal onaanvaarbaar nie — God self sal die status van sulke mense omkeer (Lk 14:11). Hier kom empiriese en meta-empiriese legitimasië dus ooreen om hoogmoed af te wys.

4.5.2 Lk 14:12-14

In die tweede metaforiese narratiewe episode verskuif die aandag vanaf die gaste-rol na die gasheerrol. Die agtergrond is steeds dié van 'n maaltyd. Eerstens word die praktyk om net status-gelykes uit te nooi, as onaanvaarbaar aangedui. Sulke praktyke word gedra deur verkeerde motiewe, naamlik om net mense te nooi wat jou weer sal terugnooi. So word sogenaamde resiproke horisontale kontrakte tussen gelykes tot stand gebring wat gebaseer is op wedersydse voordeel.

Wie behoort dan op die gastelys te wees? Die armes, kreupeles, lammes en blindes (Lk 14:13). Hierdie vier kategorieë word saam gegroepeer as 'n kontra-groep teenoor die eerste groep, bestaande uit vriende, broers, familie en ryk bure (Lk 14:12). Die tweede groep bestaan dus uit mense van mindere status, sosiaal veragtes wat nie die vermoë het om die guns te vergoed nie. As 'n gasheer sulke mense op sy gastelys plaas, so word gesê, sal God hom vergoed in die opstanding (Lk 14:14).

Wat Jesus hier aandui, is 'n vertikale diadiese verhouding tussen mense van verskillende sosiale status, wat herinner aan die asimmetriese 'patron-client' verhouding. Die verskil is egter dat die verhouding wat Jesus propageer, geen element van wederkerige vergoeding bevat nie, maar gebaseer is op die beginsel van verantwoordelikheid en medelye by die hoë statusgroep vir die mense van mindere of lae status. Wanneer dit gebeur, verskuif die beginsel van wederkerige voordeel vanaf die empiriese na die transendentale vlak waar dit opereer in die verhouding tussen die hoë-status rol en God self. God sal medelye self vergoed by die opstanding.

4.5.3. Lk 14:16-24

Die gelykenis van die maaltyd vorm die hoogtepunt van hierdie groep uitsprake van Jesus wat die tema van 'n maaltyd bevat (vgl Fitzmyer 1985:1049). Volgens Ellis gebruik Lukas hierdie gelykenis omdat dit inpas by sy hele tema oor die omkeer van die orde:

As the long invited guests reject the final invitation, so religious Judaism rejects Jesus' urgent invitation to the messianic banquet in the 'kingdom of God.' Like the excluded guests, the churchmen will be replaced at the messianic feast by the social and religious rejects, 'the poor and the maimed.'

(1966:192)

Donahue (1988:141-142; vgl ook Johnson 1977:146) argumenteer dat die verskonings van die eerste groep gaste vanuit die Ou Testament verklaar moet word. Hy verwys na aanvaarbare redes waarom iemand nie aan die Heilige Oorlog hoef deel te neem nie (vgl Dt 20:5-7; 24:5). Ek meen dat hy korrek is hiermee, omdat dit korreleer met die houding wat Lukas aan die Fariseërs toedig, naamlik dat hulle in 'n spesiale kategorie inpas wat hulle vrystel van die eise wat saamgaan met aanvaarding van die banket. Dit kom na vore in Lukas 14:25-35, waar Jesus die skare waarsku dat opofferings gemaak moet word in die gang van geloof. Die 'uitgroep' word die 'ingroep' by die banket op sterkte van hulle aanvaarding van die uitnodiging asmede van die opofferings wat daarmee gepaard gaan.

4.6 Interpretasie

Die karakter wat die antagonis teenoor Jesus speel in Lukas se verhaal, is die Fariseërs — nie slegs as party nie, maar as verteenwoordigers van mense en groepe van alle tye in die kerk wat eie voordeel en grense en reëls belangriker ag as mense.

5. Gevolgtrekking

Om vir die kerk in die moderne samelewing 'n visie te formuleer is baie soos om pad te soek in ongekarteerde gebied: terwyl ons weet om ons vir rigting te oriënteer aan die 'vaste' punte soos die posisie van die son bedags en die sterre snags, kan daar ook faktore opduik wat verwarrend inwerk op selfs die vaste punte.

In die Nederduitsch Hervormde Kerk geld die Bybel as primêre vaste punt. Dit kom na vore in die benamings wat ons vir hierdie versameling literêre dokumente het, naamlik Bybel, Kanon, Heilige Skrif, Woord van God. Ook die geskiedenis en belyde-

nisskrifte en die tradisie en usansie in die Hervormde Kerk geld as vaste punte. Paradoksaal handhaaf ons egter die standpunt dat ons daardie primêre vaste punt, die Bybel, krities-wetenskaplik mag bevra, analiseer, onderwerp aan toetsing met wiskundig-logiese deduktiewe argumente, en gevolglik in geheel of in onderafdelings blootstel daaraan om verkeerd bewys te word. Die krities-teologiese tradisie van die Hervormde Kerk dwing hom om in 'n bepaalde opsig die relatiewiteit van sy vaste punt te erken. In die verlede het die kerk dan ook toegegee dat daar verskil van mening kan wees oor die interpretasie van uitsprake in die Bybel, afhangende van die hoek waaruit die ondersoek gedoen word⁸. Hierdie relatiewiteit is vir die kerk gelyk aan onsekerheid, en omdat hy met ewige waarhede werk kan hy nie gesien word om onseker te wees nie. Daarom het die Hervormde Kerk gekompenseer vir die waargenome verlies aan 'finale waarhede' deur byvoorbeeld aan die belydenis groter prominensie te verleen. Hierdie feit kom na vore in die onenigheid wat in die jongste tyd rondom die belydenis in die Hervormde Kerk ontstaan het.

Die posisie waarin die kerk hom bevind, is nie iets nuuts nie. Dit is ook nie net die kerk wat blootgestel is aan oriëntasieverlies nie. Dit kan gebeur met samelewingsverbande soos volke of maatskappye of huisgesinne. Wat van belang is is die wyse waarop 'n samelewingsverband poog om die waargenome identiteitsverlies teen te werk of te oorkom. Tipiese gedrag is om 'n addisionele identiteitsmerker te beklemtoon (bv die belydenis), en dan reëls en grense vir gedrag aan te dui en af te dwing wat in ooreenstemming is met die identiteitsmerker.

5.1 Die kerk aan die einde van die eerste eeu

Die Joodse godsdiens in die eerste eeu het presies hierdie tendens getoon. Na die terugkeer uit die ballingskap is die tempel herbou as eerste oriëntasiepunt. Die identiteitsverlies wat tydens die ballingskap ervaar is, is verder teengewerk met nuwe prominensie op die Wet, en met verloop van tyd, die proliferering van nuwe, bykomstige wette. Die grense van aanvaarbaarheid ten opsigte van reinheid is uitgestippel en streng toegepas. Mense wat volgens die interpretasie van die godsdienstige owerhede nie voldoen het aan die vereistes van reinheid of heiligheid nie, is uitgesluit met 'n beroep op die Wet, tradisie en usansie (vgl Van Staden 1991:1-3). Die kernwaarde in hierdie struktuur is dus reinheid of heiligheid in ooreenstemming met die reëls. *Dit is 'n eksklusiewe benadering.*

Binne hierdie raamwerk verkondig Jesus 'n nuwe boodskap waarvolgens mense nie uitgesluit word op grond van synskategorieë nie, en ook nie veroordeel word aan die hand van die tradisionele interpretasie van die Wet nie. Die onderskeidingskriterium is nie meer die uitspraak in Levitikus 19:2 — 'Wees heilig, want ek is heilig' nie, maar die riglyn: 'Wees barmhartig, want ek is barmhartig' in Lukas 6:36. Die kernwaarde waarvolgens Jesus (en Lukas) oordeel, is medelye. *Dit is 'n inklusiewe benadering.*

Lukas skryf in die laaste kwart van die eerste eeu n C. In die alternatiewe tekswêreld van die narratief herdefinieer Jesus die strukturele verwagtings wat gekoppel is aan enige hoë status om diensbaarheid ten opsigte van die sosiale en religieuse minderbevoorregtes in te sluit. Anders gestel: Medelye word deel van die verwagtings ten opsigte van heiligheid. Dit word deur Jesus meta-empiries gelegitimeer en empiries gedemonstreer. Die gevolge van sy optrede impliseer strukturele wysigings wat ervaar word as 'n bedreiging van die sorgvuldig uitgewerkte religieuse magstrukture binne die Joodse godsdiens. Die reaksie van die religieuse elite (uitgebeeld deur die rol van die Fariseërs) is rampspoedig vir Jesus. Ten einde die status quo te handhaaf, maak hulle Hom dood. Tog is sy dood juis die katalisator waardeur 'n beweging tot stand kom wat die waardes van inklusiwiteit en verantwoordelikheid vir die swakkes beliggaam.

Hieruit kan afgelei word dat die narratief gerig is aan die toenmalige kerk waarbinne identiteitsverlies begin lei het tot nuwe reëls en grense. Daar kan dalk gepraat word van 'n Fariseïsme in die kerk wat ontstaan het as gevolg van die vestiging van selfbeoordelende magstrukture⁹. Die narratief met sy alternatiewe tekswêreld wil die status quo wysig presies soos Jesus gedoen het. Die intrinsieke visie vir die kerk wat onderliggend aan die narratief is, is dus dat die kerk opnuut die transformasie aan homself moet voltrek wat Jesus binne die Joodse godsdiens voltrek het, en so die toekoms sal ingaan.

5.2 Die Nederduitsch Hervormde Kerk aan die einde van die twintigste eeu

Dit is ironies dat die NHKA aan die einde van die twintigste eeu presies dieselfde tegniek gebruik as die Lukaanse kerk in 'n poging om identiteitsverlies teen te werk. Vir die ervarede relatiewiteit van die Bybel as vaste punt word gekompenseer deur addisionele klem te plaas op die belydenis, op die sogenaamde Bybels-reformatoriese teologie teenoor die pole van fundamentalisme en modernisme (vgl die Herderlike Skrywe oor Skrifbeskouing in *Die Hervormer* van 1 Mei 1997) en op uitgebreide reëls en grense¹⁰. In die tweede deel van bogenoemde Herderlike Skrywe word lidmate gemaan om die eksklusiwiteit van die Christelike geloof teenoor ander gelowe in stand te hou¹¹. Die vraag dien gevra en beantwoord te word: Is hierdie aksies nie pogings om magsbelange te beskerm en die *status quo* te handhaaf nie? Verklaar ons by voorbaat ampsdraers en lidmate tot ketters wat in alle erns worstel met die vraag of die mens se metaforiese en analoë insig in en spreke oor God nie dalk deur Hom tegemoetgekom word met metaforiese en analoë openbaring nie? Indien daar op intelligente lewe in die ruimte afgekom word wat 'n konsep van God het wat verskil van ons s'n, sal ons aanvaar dat Hy hom elders ook anders kan openbaar? Waarop dring die kerk aan: Dat lidmate die geloofsmities¹² moet glo, of verder moet vra na die waarhede waarop die geloofsmities 'n antwoord probeer gee?

Dit is my oortuiging dat Lukas se visie vir die kerk van sy tyd ook transformerend kan en moet inwerk op die kerk wat op die vooraand staan van die een en twintigste eeu. Dit hou in dat die kerk nie die intuitiewe weg volg van die skep van nuwe grense en reëls in 'n poging om iewers 'n oriënteringspunt te vestig nie, en nie mense indeel in reinheidskategorieë ingevolge selfgepostuleerde identiteitsmerkers nie. Dit impliseer verder dat leiers en lidmate van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika die herdefinisie van hulle status sal aanvaar om 'n verantwoordelikheid van diensbaarheid teenoor die sosiaal veragtes in te sluit — te meer omdat die Hervormde Kerk en sy lidmate self vanweë eksterne kragte in daardie posisie kan beland. Die laaste implikasie is dat die kerk aan die hand van Lukas se boodskap sal begryp dat sy bestaan en opdrag meta-empiries gelegitimeer word deur die feit dat God mense belangriker ag as reëls en grense. Dit beteken nie dat daar geen reëls en grense is nie, maar wel dat verstellings aangebring kan en moet word in organisasie en houding, sodat die insig wat Lukas gee ook doelbewus deel sal word van die program van die kerk.

Die voorlopige karakter van selfs die Hervormde Kerk se nadenke en uitsprake oor ewige waarhede word treffend geïllustreer in die volgende gedig:

Papegaai

Die oerwoud broei hier in 'n kou
en leerkring-kruine word klein skoppelmaai,
voorwêreldlike snawel
byt die stang
en knabbel aan die noodlotsdraad;
(hoe sou die bese oog
die heimenis van strandmeer en liaan ontbeer?)
Die blinde mure
het die tong tot bitter groet gewet,
maar in die klein gevangenis
is daar die geur van loue seë,
'n varse bries en seile wydgespan en groot:

Hier brand
die kleuresplinter van die oerplaneet.

Ernst van Heerden

Endnotas

- ¹ Vergelyk Moessner 1992 vir 'n bespreking van die bedoeling van Lukas se proloog (Lk 1:1-4).
- ² Funkasionalisme en konflikteorie word nogtans nie gesien as mekaar uitsluitend nie, aangesien hulle nie werklike alternatiewe is nie (vgl Cohen 1986:170; Brown 1979:91).

³ Turner (1982:343) beskryf die verskil tussen dié twee benaderings as twee pole op 'n kontinuum, waar in die geval van rolleorie die individue gesien word as spelers in 'n teater, en in die geval van simboliese interaksionisme as deelnemers aan 'n spel. By rolleorie is die interaksie dan in 'n groot mate gestruktureerd, maar by simboliese interaksionisme veel minder gestruktureerd en beïnvloed deur 'n wye reeks taktiese moontlikhede wat tot beskikking van die deelnemers is.

⁴ Roloorname 'involves the reading of symbols emitted by others' (Turner 1982:325), of anders gestel is dit 'an adaptation of the ego's role to the alter's role' (Turner 1968:555).

⁵ Turner (1982:319) beskryf sosiale struktuur as: (a) a network of positions, (b) a corresponding system of expectations, and (c) patterns of behavior which are enacted with regard to the expectations of particular networks of interrelated positions.

⁶ Van Aarde (1986:59-62) dui aan dat metaforisiteit binne narratief 'n element word van paraboliese taal (vgl ook Van Staden 1991:235, n 12). Daarom word die term 'metaforiese narratiewe episodes' gebruik.

⁷ In literêre teorie bekend as 'n binêre aktantiële relasie (vgl Van Aarde 1986:117).

⁸ Dit is soos om in te sien dat die planeet aarde wel 'n vaste posisie relatief tot die ander planete in ons sonnestelsel het, maar dat die sonnestelsel self ook 'n relatiewe posisie in die ruimte het.

⁹ Kingsbury (1992:1510) toon aan dat Lukas in Handeling 15:5 die term Fariseërs gebruik om te verwys na Christene wat steeds aangedring het op die nakoming van die Wet — selfs by nuwe Christene van heidense oorsprong.

¹⁰ Die feit dat die kerk pas 'n lang proses voltooi het van nadenke oor en formulering van uitgebreide reëls en regulasies in 'n kerkorde, is 'n toevallige illustrasie hiervan (vgl *Konsep Kerkorde*).

¹¹ Vergelyk die artikel: Gevaarlike misleiding oor nie-Christelike godsdiens in *Die Hervormer*, 15 Mei 1997.

¹² Die term 'mite' word hier gebruik as aanduiding van konstruksies wat antwoord wil bied op sins- en sinsvrae, en het geen betrekking op die waarheidsgehalte van sodanige konstruksies nie.

Literatuurlys

- Becker, H 1964. s v 'Social interaction.' *A Dictionary of the Social Sciences*.
- Berger, P L and Luckmann, T 1967. *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. New York: Doubleday.
- Brown, C H 1979. *Understanding society: An introduction to sociological theory*. London: John Murray.

- Carney, T F 1975. *The shape of the past: Models and antiquity*. Kansas: Coronado Press.
- Cohen, P S 1968. *Modern social theory*. London: Heinemann Educational Books.
- Corley, K E 1993. *Private women, public meals: Social conflict in the synoptic tradition*. Peabody: Hendrickson Publishers.
- Donahue, J R 1988. *The gospel in parable: Metaphor, narrative, and theology in the synoptic gospels*. Philadelphia: Fortress.
- Douglas, M 1975. *Implicit meanings: Essays in anthropology*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Elliott, J H 1981. *A home for the homeless: A sociological exegesis of 1 Peter, its situation and strategy*. London: SCM.
- 1987. Text, situation and strategy: Definitions and methodological considerations. Unpublished class notes. University of San Francisco.
- 1989. Household and meals versus the temple purity system: Patterns of replication in Luke-Acts. *HTS* 47/2, 386-399.
- Ellis, E E 1966. *The Gospel of Luke*. London: Thomas Nelson and Greenwood.
- Fitzmyer, J A 1985. *The Gospel according to Luke X-XXIV: Introduction, text and notes*. New York: Doubleday.
- Funk, A 1981. *Status und Rollen in den Paulusbriefen: Eine inhaltsanalytische Untersuchung zur Religionssoziologie*. Innsbruck: Tyrolia.
- Johnson, L T 1977. *The literary function of possessions in Luke-Acts*. Missoula: Scholars Press.
- Karris, R J 1985. *Luke: Artist and theologian*. New York: Paulist Press.
- Kingsbury, J D 1992. *The Pharisees in Luke-Acts*, in Van Segbroeck et al 1992:1497-1512.
- Lenski, G E 1966. *Power and privilege: A theory of social stratification*. New York: McGraw-Hill.
- Malina, B J 1981. *The New Testament world: Insights from cultural anthropology*. Atlanta: John Knox.
- Moessner, D P 1992. The meaning of *καθεξης* in die Lukan prologue as a key to the distinctive contribution of Luke's narrative among the 'many,' in Van Segbroeck et al 1992:1513-1528.
- Neyrey, J H (ed) 1991. *The social world of Luke-Acts: Models for interpretation*. Peabody: Hendrickson Publishers.
- Neyrey, J H 1988. A symbolic approach to Mark 7. *Forum* 4/3, 63-91.
- 1991. Ceremonies in Luke-Acts: The case of meals and table fellowship, in Neyrey (1991:361-387).

- Petzer, J H & Hartin, P J (eds) 1986. *A South African perspective on the New Testament: Essays by South African New Testament scholars presented to Bruce Manning/Metzger during his visit to South Africa in 1985*. Leiden: Brill.
- Pilch, J J 1988. A structural functional analysis of Mark 7. *Forum* 4/3, 31-62.
- Saldarini, A J 1988. *Pharisees, scribes and Sadducees in Palestinian society: A sociological approach*. Delaware: Glazier.
- Smith, D E 1987. Table fellowship as a literary motif in the Gospel of Luke. *JBL* 106, 613-638.
- Steyn, A F 1984. Buckley: Die moderne oop-sisteembenadering. *SAJS* 15/4, 5-16.
- Strauss, D F M 1988. *Die grondbegrippe van die sosiologie as wetenskap*. Pretoria: Human Sciences Research Council. (Navorsingsverslaereeks 8.)
- Turner, R H 1968. s v 'Role: Sociological aspects.' *IESS*.
- Turner, J H 1982. *The structure of sociological theory*. 3rd ed. Illinois: Dorsey.
- Van Aarde, A G 1986. Plot as mediated through point of view: Mt 22:1-14 — a case study, in Petzer & Hartin (1986:62-75).
- Van Segbroeck, F, Tuckett, C M, Van Belle, G & Verheyden, J (eds) 1992. *The four Gospels 1992: Festschrift Frans Neiryck*. Leuven: Leuven University Press.
- Van Staden, P 1988. A sociological reading of Luke 12:35-48. *Neotestamentica* 22/2, 337-353.
- 1991. *Compassion — the essence of life: A social-scientific study of the religious symbolic universe reflected in the ideology/theology of Luke*. Pretoria: Perskor. (*HTS* Suppl 4.)
- 1996. Role playing and intertextuality as clue: The story of the Unjust Steward (Lk 16:1-15). *Ekklesiastikos Pharos* 78/1, 1-25.